

Determining the information needs of Faculty members and Post-graduate students at Rehabilitation Faculty of ShahidBeheshti of Medical University-2011(1390)

Laleh Joulahi^{*1}, Seyyed-Mehdi Tabatabaei², Khosro Khademi-Kalantari³

1. PhD Student of Knowledge & information Science, Faculty of Rehabilitation Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran (Corresponding author) joulahi@gmail.com
2. MSc in Biostatistics, Faculty of Rehabilitation Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
3. Professor of Physiotherapy, Faculty of Rehabilitation Sciences, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Article received on: 2013.7.6   Article accepted on: 2013.12.17

ABSTRACT

Background and Aim: Understanding the information needs of Faculty members and graduate students has an impact at raise and promoting knowledge if needs to be resolved. The present research aimed to determine the information needs of Faculty members and post-graduate students at Rehabilitation Faculty of Shahid Beheshti of Medical University.

Materials and Method: The methodology was descriptive-sectional survey using a questionnaire includes 56 question that the evaluation and validation. It has been approved by pundits in library science and Biostatistics. Reliability of which was measured 0.85 based on Chronbach's alpha. The population consisted of 93 persons data were analyzed by 18 spss software.

Results: Finding show that (91.6%) of the population chose Internet as a first. (50.7%) of them go to the faculty library to provide information needs. Rate of using the Google was (86/9%) as the first and Other Options about (13%). The first priority was to use print resources (73/3%), Science Direct (59/2%) and Pubmed was (53/1%). the most important hindrance in access to source was Low-speed internet (81.3%). The target population in terms of gender. There was no significant difference in the need for training ($p=0.236$). Between Faculty members and post-graduate students was no significant in terms of useful conferences ($p=0.856$).

Conclusion: Internet is the main source used to gain information by respondents. Most sources were used print resources, search in google, science direct and pubmed. Low-speed Internet has been a major problem respondents.

Key words: Information needs, Faculty members, Post graduate students, Rehabilitation Faculty, Medical University

Cite this article as: Laleh Joulahi, Seyyed-Mehdi Tabatabaei, Khosro Khademi-Kalantari. Determining the information needs of Faculty members and Post-graduate students at Rehabilitation Faculty of Shahid Beheshti of Medical University-2011. J Rehab Med. 2014; 3(1): 42-50.

بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده توانبخشی

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی ۱۳۹۰

لاله جولاهی^{۱*} سید مهدی طباطبایی^۲، خسرو خادمی کلانتری^۳

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد آمار زیستی، مربی گروه علوم پایه، دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دکترای تخصصی فیزیوتراپی، استاد گروه فیزیوتراپی، دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

مقدمه و اهداف

شناخت نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی و برآورده کردن این نیازها در تولید علم و ارتقای دانش تاثیر گذار است. هدف بررسی نیازهای اطلاعاتی جامعه مورد مطالعه در دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی در سال ۱۳۹۰ می‌باشد.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه توصیفی-مقطعی که ابزار گردآوری پرسشنامه خودساخته شامل ۵۶ سوال که پرسشهای آن توسط صاحب‌نظرانی در علوم کتابداری و آمار زیستی ارزیابی و اعتبار آن مورد تایید قرار گرفت پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ بیش از ۸۵٪ محاسبه شد، جامعه آماری شامل ۹۳ نفر و داده‌ها توسط نرم افزار SPSS ۱۸ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد که (۹۱/۶٪) افراد جامعه، اینترنت را به عنوان انتخاب اول و در تامین نیاز اطلاعاتی (۵۰/۷٪) رجوع به کتابخانه دانشکده را برگزیده‌اند. در استفاده از سایت‌های اینترنتی به عنوان یک منبع اطلاعاتی، (۵/۸۶/۹٪) از پاسخگویان، موتور جستجوی گوگل را به عنوان انتخاب اول و حدود (۱۳٪) انتخاب‌های بعدی آنها بوده‌است، اولویت استفاده از منابع به ترتیب کتابهای چاپی (۷۳/۳٪)، Science Direct (۵۹/۲٪)، Pubmed (۵۳/۱٪) بوده است، مهمترین مانع دسترسی به منابع علمی (۸۱/۳٪) سرعت کم شبکه از نظر پاسخگویان بوده است. نیاز به آموزش در بین جامعه آماری زن و مرد با مقدار (۲۳۶/۰) تفاوت معنی‌داری دیده نشد. بین اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی از نظر مفید بودن کنفرانسها با مقدار (۸۵۶/۰) تفاوت معنی‌داری حاصل نشد.

نتیجه‌گیری

پاسخگویان از اینترنت به عنوان منبع اصلی برای به دست آوردن اطلاعات استفاده میکنند. جامعه پژوهش مهمترین منابع مورد استفاده را به ترتیب منابع چاپی، جستجو در گوگل، سایت‌های علمی Scencedirect و pubmed به کار میگیرند. پاسخ دهندگان مشکل عمده را سرعت کم اینترنت در بدست آوری اطلاعات اظهار داشته‌اند.

واژگان کلیدی

نیازهای اطلاعاتی، اعضای هیئت علمی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشکده علوم توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی

پذیرش مقاله ۱۳۹۲/۹/۲۶ *

* دریافت مقاله ۱۳۹۲/۴/۱۵

نویسنده مسئول: لاله جولاهی. تهران. میدان امام حسین(ع). خیابان دماوند روبروی بیمارستان بوعلی. دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه

علوم پزشکی شهید بهشتی طبقه چهارم. کتابخانه.

تلفن تماس: ۷۷۵۴۸۵۹۵

آدرس الکترونیکی: joulahi@gmail.com

مقدمه و اهداف

با انجام نیازسنجی می‌توان اطلاعاتی را درباره کاربران و مصرف‌کنندگان به دست آورد. یکی از کاربردهای مهم این ابزار در مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌هاست. کسب مهارت در سنجش نیازهای اطلاعاتی و به کار گرفتن آن، مقدم بر کلیه اقداماتی است که در زمینه طراحی، مجموعه‌سازی و عرضه خدمات اطلاعاتی از سوی اطلاع‌رسانان و کتابداران صورت می‌گیرد. سالانه حجم انبوهی از مدارک و اطلاعات با صرف هزینه‌های سنگین گردآوری، آماده‌سازی، سازماندهی و در مخازن دستی یا ماشینی ذخیره می‌شود. برای تهیه این مدارک هزینه‌های ریالی و ارزی صرف شده است و هزینه‌های مضاعفی برای نگهداری و حفاظت از آنها منظور می‌شود^[۱]. تعریف مشخص و تعیین‌شده‌ای برای نیاز اطلاعاتی وجود ندارد. اما از رفتار اطلاعاتی می‌توان به نیاز اطلاعاتی پی برد. رفتار اطلاع‌یابی شامل اهداف جستجوی اطلاعات، روش جستجو، مشکلات جستجو و عوامل موثر بر آن می‌شود^[۲]. می‌توان نتیجه گرفت که افراد مرتباً به اطلاعات نیاز دارند و تمام فعالیت‌ها دارای نیاز اطلاعاتی است. - نیاز اطلاعاتی نتیجه ظهور مشکل در یک موقعیت خاص است که تحت تأثیر عوامل اقتصادی، سیاسی و محیطی قرار می‌گیرد؛ - نیاز اطلاعاتی مرحله تبدیل اطلاعات به دانش است و نتیجه ناهمگونی در وضعیت علمی افراد بوده و برای پرکردن خلأهای اطلاعاتی به کار می‌رود، و آن چیزی است که فرد برای انجام کار، تحقیقات یا تعالی فکر به آن نیاز دارد و تلاش برای بیان نیاز، و یافتن اطلاعات برای ارضای آن است که با خدمات اطلاع‌رسانی بر آورده می‌شود^[۳]. یکی از دلایل عدم توانایی در رفع نیاز اطلاعاتی، نقصان و یا فقدان سواد اطلاعاتی فرد محسوب می‌شود. در زمینه سواد اطلاعاتی پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته که اکثراً بیانگر کافی نبودن سواد اطلاعاتی کاربران در به دست آوردن اطلاعات و رفع نیاز اطلاعاتی بوده است. در مورد کاربران در حوزه بهداشت آموزش‌های بسیاری در جهت بالا بردن و افزایش کیفیت سواد اطلاعاتی اعضای محترم هیئت علمی و دانشجویان صورت گرفته است. در مورد یادگیری کاربران حوزه بهداشت گام‌های کلیدی شامل تعیین اهداف، شناسایی مخاطب، شناخت نیازها، برطرف کردن موانع و روش انتقال اطلاعات و پیگیری، کتابداران و کاربران حوزه سلامت را به هم نزدیک‌تر نموده تا موانع موجود در اطلاع‌رسانی را به حداقل برساند.^[۴]

نیاز اطلاعاتی باید از خدمات اطلاع‌رسانی یا از مواد و منابع اطلاعاتی تأمین شود^[۵]. اطلاعاتی است که فرد برای انجام امور محوله به آن نیاز دارد^[۶] با توجه به کمبود بودجه و فضا در کتابخانه‌های دانشگاهی، باید انتخاب مواد کتابخانه‌ای بر اساس تأمین نیازهای آموزشی و پژوهشی جامعه استفاده‌کننده صورت پذیرد. مراجعه کنندگان امروزی، خواهان دسترسی مستقیم و سریع به اطلاعات مورد نیاز در کتابخانه‌ها یا هر سازمان دیگر هستند^[۷]. منابع اطلاعاتی یک کتابخانه باید با نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده‌کننده تناسب داشته باشند^[۸] در بررسی متون تحقیقات مشخصی که در حوزه علوم پزشکی خصوصاً علوم توانبخشی که به شناسایی نیازهای اطلاعاتی این جامعه و موانع مشکلات دستیابی به آنها به طور مشخص پرداخته باشد؛ یافت نشد به همین دلیل در این پژوهش به بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیات علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی علوم پزشکی شهید بهشتی پرداخته شده و هدف آن است که ضمن شناسایی نیازهای اطلاعاتی و موانع و مشکلات دسترسی به آنها بتوان به رفع مشکلات و تسریع در دسترسی به منابع اطلاعاتی و به تبع آن تولید علم و ارتقای سطح علمی اساتید و دانشجویان شاغل به تحصیل در حوزه علوم توانبخشی کمک نمود.

از سال ۱۹۵۰ با گسترش فعالیتهای تولیدی صنایع و بنگاههای اقتصادی کشورهای صنعتی، لزوم توسعه فعالیتهای بازاریابی در کشورهای دیگر و درک رفتار و ذائقه مصرف‌کنندگان، مطالعات نیازسنجی نیز ابعاد وسیعتری پیدا کرد. از دهه ۱۹۷۰ محافل علمی توجه بیشتری به نیازسنجی نشان داده‌اند^[۹]. دیانی نشان داد که ناتوانی کتابخانه در تهیه مواد و منابع مانع بسیار مهمی در دستیابی اطلاعات می‌باشد^[۱۰]. طلاچی^[۱۱] آشنایی با زبان خارجی، میزان تحصیلات، تجربه و انگیزه داشتن را در میزان استفاده از منابع اطلاعاتی موثر دانسته است. صفری^[۱۲] انگیزه دانشجویان در مقطع کارشناسی، انجام طرحهای درسی و در مقطع دکترا انجام فعالیتهای پژوهشی را مهمترین نیاز دانسته است. از مهمترین موانع در دسترسی اطلاعات را محدود بودن ساعت کار کتابخانه، محدود بودن امکانات برای دریافت اطلاعات خارج از کشور، کمبود اطلاعات و منابع مورد نیاز در کتابخانه می‌داند. قانع^[۱۳] به این نتیجه رسید که اعضای هیئت علمی آن دانشگاه ۴۳ درصد از نیازهای اطلاعاتی خود را با استفاده از نشریات موجود در مجموعه کتابخانه مرکزی این دانشگاه تأمین نموده‌اند. در نتیجه کمتر از ۵۰ درصد از مجموعه سازی مجلات در کتابخانه مرکزی دانشگاه همسو با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی است. Line و همکارانش^[۱۴] نشان دادند مهمترین منبع استفاده شده، کتاب و مجلات علمی است. Mahta&young^[۱۵] نشان داد که ۸۳٪ نشریات را مهمترین منبع اطلاعاتی دانسته و ۴۹٪ از پایگاههای اطلاعاتی و ۴۲٪ از لوح فشرده استفاده کرده‌اند. Shoham^[۱۶] بیان کرد با توجه به تغییرات فناوری، روشهای گردآوری اطلاعات دستخوش تغییر نشده است. نشریات تخصصی با ۹۲ درصد مهمترین ابزار دستیابی به اطلاعات محسوب می‌شود و بعد از آن تک نگاشت ها^[۱۷] با

^{۱۷}- تک نگاشت (A monograph) یک کتاب علمی (book scholarly) یا رساله (treatise) پیرامون یک موضوع واحد یا مجموعه‌ای از موضوعات مرتبط (a single subject or a group of related subjects) است که معمولاً بوسیله یک نفر نوشته می‌شود. از لحاظ انتشار، یکباره (one-time publication) و زمانی که شواهد و مستندات مورد نظر پیرامون موضوع کامل شده، انتشار می‌یابد

۸۵/۴ درصد در رده دوم قرار دارد. در پژوهشی دیگر^[۱۵] مشخص شد مهمترین هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات، پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه‌های درسی است. و در بین پایگاههای الکترونیکی اهمیت Science Direct Elsevier برای دانشجویان بیشتر است. از عوامل اصلی عدم دسترسی آسان به اطلاعات مورد نیاز عدم آشنایی کافی با زبان انگلیسی و قطع اشتراک دانشگاه بوده است.

پژوهشی^[۱۶] نشان داد استفاده از اینترنت با ۹۷/۵٪ مورد استفاده، به عنوان مهمترین روشهای کسب اطلاعات انتخاب شده است و مهمترین عواملی که دسترسی به اینترنت را دچار مشکل می کند شامل ترافیک شبکه و سرعت کم شبکه در انتقال داده ها گزارش شده است. خدمات و امکانات کتابخانه را ۶۶/۸٪ می دانند. در پژوهشی مرادی^[۱۷] به این نتیجه رسید که ۷۰ درصد از جامعه مورد پژوهش از زبان فارسی و ۳۰ درصد از زبان انگلیسی برای دستیابی به اطلاعات استفاده می کنند. بیشترین هدف و انگیزه دانشجویان برای استفاده از اطلاعات پیشرفت تحصیلی است و تنها ۶ درصد از دانشجویان از دریافت منابع کتابخانه ای دانشگاه رضایت دارند و ۵۵ درصد به میزان کم از این مسئله راضی هستند. روش دریافت منابع در میان اغلب دانشجویان از طریق مشاوره با اساتید می باشد منبع اطلاعاتی مورد نیاز دانشجویان به ترتیب متون و نشریات، گزارش های پژوهشی، چکیده، پایان نامه ما و مشاوره با اساتید می باشد. عمده ترین مشکل دانشجویان در دسترسی به اطلاعات، عدم آشنائی با منابع تخصصی و فاصله زیاد از مراکز اطلاع رسانی می‌دانند. ۴۲ درصد از دانشجویان، به میزان ۲۵ درصد و ۴۲ درصد نیز بین ۲۵ تا ۴۹ درصد از وقتشان را صرف دستیابی به منابع می‌کنند. بیشتر افراد جامعه مورد پژوهش برای رفع نیاز اطلاعاتی خود از کتابخانه دانشکده پزشکی استفاده می‌کنند از کتابخانه‌های بیمارستان تنها به میزان ۸ درصد استفاده می‌شود. اغلب دانشجویان کتابخانه مورد استفاده خود را به دلیل مجموعه غنی و تخصصی انتخاب کرده‌اند. در پژوهشی دیگر^[۱۸] یافته ها بیان کرد که نیازهای اطلاعاتی در زمینه پژوهش ۶۴/۹ درصد، آموزش ۲۵ درصد، کتب جاری ۷/۴ درصد و کار روزمره ۲/۷ درصد اعلام گردید. اکثر اعضای هیات علمی جهت دستیابی به اطلاعات به ترتیب به کتابخانه دانشکده (۲۴/۳ درصد)، کتابخانه مرکزی (۱۴/۹ درصد) و کتابخانه بیمارستان (۹/۵ درصد) مراجعه داشتند. مجراهای دستیابی به منابع در زمینه منابع شخصی ۳۵/۱ درصد، کتابخانه ای ۲۵/۷ درصد و اینترنت ۳۹/۲ درصد ذکر گردید. به طور کلی اکثر اعضای هیات علمی، نیازهای اطلاعاتی خود را در زمینه پژوهش (۶۴/۹ درصد) ذکر کردند. مهم ترین مشکل در جریان اطلاع یابی ابتدا عدم آشنایی با زبان (۳۰/۴ درصد)، سپس محدودیت زمان (۲۸/۴ درصد) و دوری فاصله از مراکز اطلاع رسانی (۱۲/۸ درصد) ذکر شده است. همچنین نیاز به توانمندسازی اعضاء و افزایش امکانات جهت روزآمد کردن اطلاعات وجود دارد.

Nnadozie C.D و Nnadozie C.O^[۱۹] نشان دادند که مهمترین منبع تامین اطلاعات نشریات است. ۵۰٪ از افراد فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی مخصوصا کامپیوتر و اینترنت استفاده می‌کنند و همچنین از مهمترین موانع دسترسی به اطلاعات را فقدان منابع روزآمد و فقدان فناوری های اطلاعاتی می دانند. در تحقیقی دیگر^[۲۰] بیشتر پژوهشگران علوم انسانی از منابع ردیف دوم^{۳۰} استفاده کرده و نیاز به آموزش استفاده از پایگاههای اطلاعاتی را دارند.

مواد و روش ها

در این مطالعه مقطعی تعداد ۹۳ نفر که ۳۰ نفر را اعضای هیئت علمی و ۶۳ نفر را دانشجویان تحصیلات تکمیلی شامل می شدند، جامعه هدف را تشکیل داده اند. جمع آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه ای خود ساخته شامل ۱۸ پرسش صورت گرفت. هر سوال شامل زیر سوالی بود و در مجموع ۵۶ سوال مجزا در پرسشنامه مطرح شده بود. این پرسشنامه پس از تدوین، مورد ارزیابی افراد صاحب نظر در حوزه کتابداری، اطلاع رسانی و آمار زیستی قرار گرفت. پرسشنامه پس از اعمال نظر و تایید اعتبار توسط صاحب نظران در بین جامعه آماری با استفاده از فهرست اسامی دانشجویان رشته های کارشناسی ارشد بینایی سنجی، فیزیوتراپی، کاردرمانی و شنوایی شناسی و دانشجویان دکترای فیزیوتراپی و همچنین اعضای هیات علمی که با اجازه ی معاونت آموزشی دانشکده توانبخشی شهید بهشتی در اختیار پژوهشگر قرار گرفته بود، توزیع گردید. روش نمونه گیری تمام شماری بوده و به تمامی جامعه آماری پرسشنامه توزیع گردید. داده ها پس از جمع آوری، توسط نرم افزار آماری Spss ۱۸ با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و آزمون کای اسکوتر در سطح معنی داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

جامعه آماری را ۹۳ نفر که ۳۰ نفر (۳۱٪) را اعضای هیات علمی و ۶۳ نفر (۷۹٪) را دانشجویان تحصیلات تکمیلی تشکیل می دادند. از این تعداد ۶۶/۷٪ زن و ۳۳/۳٪ مرد بودند.

^{۳۰} منابع ردیف دوم حاوی اطلاعات کتابشناختی مربوط به منبع مورد نظر مراجعه کننده می باشد مانند فهرست مقالات، چکیده نامه و کتابشناسی

۸۸/۲٪ جامعه مورد پژوهش، از منابع اطلاعاتی به منظور انجام کار تحقیقاتی استفاده می کردند و ۸۴/۹٪ از پاسخگویان، منابع اطلاعاتی را به منظور تدوین پروپوزال تحقیقاتی یا راهنمایی در تدوین پایان نامه استفاده می کردند. حدود ۶۷٪ جامعه آماری استفاده از منابع اطلاعاتی را برای روزآمد کردن اطلاعات تخصصی خود نیاز داشته اند. تنها ۱۷/۲٪ از پاسخگویان استفاده از اینترنت را برای پر کردن اوقات فراغت انتخاب نموده اند. بالغ بر ۵۹٪ از پاسخگویان نیاز به منابع اطلاعاتی را برای افزایش توانمندی علمی اعلام نموده اند و حدود ۳۹٪ از پاسخگویان استفاده از منابع اطلاعاتی را برای افزایش کارایی در تدریس نیاز داشته اند. کمتر از ۳۷٪ پاسخگویان استفاده از منابع اطلاعاتی را برای ترجمه یا تالیف کتب یا مقالات نیاز داشته اند. (جدول ۱)

جدول ۱. توزیع نیاز جامعه آماری به منابع اطلاعاتی اینترنتی در دانشکده علوم توانبخشی شهید بهشتی سال ۱۳۹۰ (n=۹۳)

اهداف	بله (در صد)	خیر (در صد)
انجام کار تحقیقاتی	۸۸/۲	۱۱/۸
راهنمایی در تهیه پایان نامه و پروپوزال	۸۴/۹	۱۵/۱
روزآمد کردن اطلاعات تخصصی	۶۶/۷	۳۳/۳
ارتقا توانمندی و صلاحیت علمی	۵۹/۲	۴۰/۸
افزایش کارایی در امر تدریس	۳۸/۷	۶۱/۳
ترجمه و تالیف	۳۶/۶	۶۳/۴
پرکردن اوقات فراغت	۱۷/۲	۸۲/۸

اکثر پاسخگویان، اینترنت را به عنوان انتخاب اول خود در استفاده از مهمترین منبع تامین اطلاعات انتخاب نموده اند. کتابخانه دانشکده و کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، انتخابهای دوم و سوم می باشد. کمترین مرکز مورد استفاده مربوط به کتابخانه بیمارستان به میزان بود (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع میزان استفاده از مراکز مهم در تامین نیاز اطلاعات توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی

منابع و مراکز کسب اطلاعات	انتخاب اول (در صد)	انتخاب دوم (در صد)	انتخاب سوم (در صد)
اینترنت	۹۱/۶	۲/۲	۶/۲
کتابخانه دانشکده علوم توانبخشی	۵۰/۷	۴۱/۱	۸/۲
کتابخانه مرکزی دانشگاه	۳۲/۳	۴۳/۷	۲۴
مراجعه به استاد و درخواست راهنمایی	۳۱/۷	۴۵	۲۳/۳
کتابخانه بیمارستان	۶/۱	۳۶/۷	۵۷/۲

در استفاده از منابع مکتوب و الکترونیکی که به صورت غالب، گاهی، اصلا و آشنا نیستم مورد پرسش قرار گرفته ۸۶/۹٪ از پاسخگویان غالبا از موتور جستجوی Google و ۷/۲٪ بعضی اوقات و ۳/۵٪ نیز عدم آشنایی با این موتور جستجو را اعلام کردند. ۷۳/۳٪ از افراد غالبا و ۲۶/۷٪ از افراد بعضی اوقات از کتابهای چاپی به عنوان یک منبع مهم اطلاعاتی استفاده می کردند. از بین سایت های علمی معتبر، سایت ScienceDirect و Pubmed به ترتیب با ۵۹/۲٪ و ۵۳/۱٪، غالبا مورد استفاده پاسخگویان قرار گرفته بودند. پایان نامه به عنوان یک منبع اطلاعاتی مورد انتخاب، ۷۴/۴٪ به صورت غالب و بعضی اوقات مورد استفاده پاسخگویان بوده است. عدم آشنایی پاسخگویان با سایت های مجلات فارسی (Iranmedex و magiran.com) به ترتیب ۳۵/۷٪ و ۲۷/۹٪ مربوط به این دو سایت (Iranmedex و magiran.com) می باشد. عدم آشنایی پاسخگویان با سایت های خارجی را سایتهای Scopus با ۳۱/۹٪ و Mdconsult با ۲۹/۴٪ و Ovid با ۲۷/۴٪، و Proquest با ۲۱/۸٪ تشکیل داده اند. این ارقام نشان می دهد که جامعه آماری این تحقیق برای آشنایی با این سایتهای به آموزش نحوه دسترسی به این سایتهای نیازمند است. بیشترین منبع مورد استفاده که غالبا توسط پاسخگویان انتخاب شده موتور جستجوی گوگل، کتب چاپی، سایتهای علمی ScienceDirect و Pubmed بود.

جدول ۳. توزیع میزان استفاده از منابع اطلاعاتی توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی (n=۹۳)

منابع اطلاعاتی مورد استفاده	غالباً (در صد)	بعضی اوقات (در صد)	اصلاً (در صد)	آشنا نیستم (در صد)
Google	۸۶/۹	۷/۲	۲/۴	۳/۵
کتاب چاپی	۷۳/۳	۲۶/۷	۰	۰
Science Direct	۵۹/۲	۲۱	۶/۶	۱۳/۲
Pubmed	۵۳/۱	۳۳/۳	۶/۲	۷/۴
کتاب و نشریات الکترونیکی	۲۹/۶	۵۷/۷	۸/۵	۴/۲
مجلات چاپی پزشکی	۲۶/۷	۶۴	۶/۷	۲/۶
پایان نامه	۲۰/۵	۷۳/۹	۴/۲	۱/۴
Scopus	۱۹/۴	۳۶/۱	۱۲/۶	۳۱/۹
طرح تحقیقاتی	۱۴/۷	۷۶	۸	۱/۳
Iranmedex	۱۳/۲	۳۹/۷	۱۹/۲	۲۷/۹
Proquest	۱۲/۵	۴۶/۸	۱۸/۹	۲۱/۸
MD CONSULT	۱۱/۸	۳۸/۲	۲۰/۶	۲۹/۴
OVID	۱۰/۵	۴۴/۴۹	۱۷/۱۶	۲۷/۴
magiran.com	۲/۹	۳۵/۷	۲۵/۷	۳۵/۷

در پاسخ به پرسشی که شرکت در سمینارها و کنفرانس های علمی چه فوایدی برای شرکت کنندگان دارد، پاسخها به صورت مفید ، نه چندان مفید و غیر مفید بود. ۹۴/۱٪ از پاسخگویان اطلاع از تحقیقات دیگران را به عنوان جنبه مفید ، ۷۹/۵٪ اظهار داشتند که دیدگاه و اندیشه تازه ای به آنها می دهد. بالغ بر ۸۷٪ نیز شناسایی متخصصان حرفه ای را به عنوان جنبه مفید و ۷۷/۶٪ دریافت تجارب و انتقال آثار یکدیگر را در آوردگاه علمی را مفید گزارش کرده اند.

جدول ۴. نتیجه شرکت در کنفرانس ها و سمینارهای علمی حوزه بهداشت و درمان توسط پاسخگویان (n= ۹۳)

نتیجه شرکت در کنفرانس ها و سمینارهای علمی حوزه بهداشت و درمان توسط پاسخگویان	مفید (در صد)	نه چندان مفید (در صد)	غیر مفید (در صد)
مرا از تحقیقات دیگران مطلع می سازند	۹۴/۱	۴/۷	۱/۲
شناسایی متخصصان حرفه ای	۸۷/۱	۱۲/۹	-
دیدگاه و اندیشه تازه ای به من می دهند	۷۹/۵	۲۰/۵	-
مرا در انتقال تجارب و آثارم به دیگران یاری می دهند	۷۷/۵	۱۷/۵	۵

از مشکلات عمده ای که در مسیر دستیابی به منابع اطلاعاتی از جنبه های مختلف مورد پرسش قرار گرفت، پاسخها به صورت کم ، متوسط و زیاد بود. اکثر پاسخگویان، سرعت کم شبکه اینترنت را در دسترسی به منابع الکترونیکی تا حد زیادی به عنوان مشکلات دسترسی سریع به منابع اطلاعاتی مطرح کردند (جدول ۵).

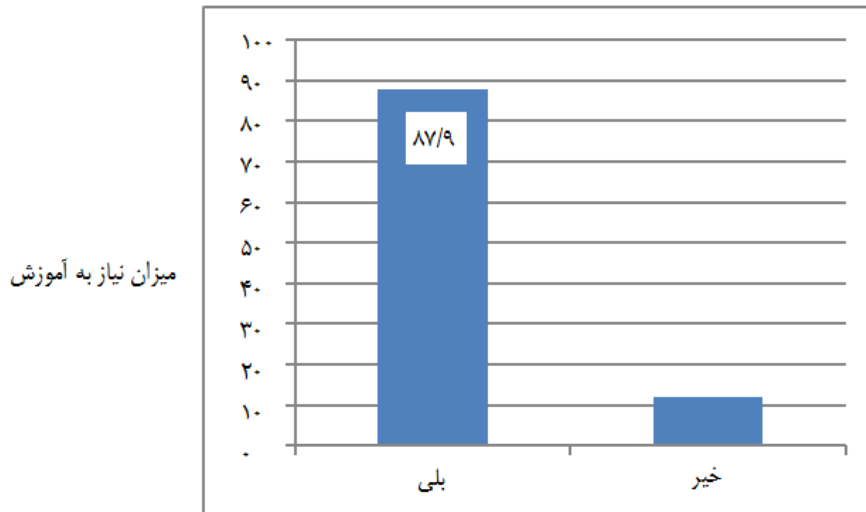
جدول ۵. توزیع میزان موانع و مشکلات در بدست آوری اطلاعات توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی (n=۹۳)

موانع و مشکلات	زیاد (در صد)	متوسط (در صد)	کم (در صد)
سرعت کم شبکه اینترنت	۸۱/۳	۱۴/۳	۴/۴
موجود نبودن منبع در کتابخانه	۳۶/۶	۳۹	۲۴/۴
عدم تجهیزات کافی از قبیل صندلی، کامپیوتر،...	۳۲/۵	۲۱/۷	۴۵/۸
محدود بودن ساعت کار سایت دانشکده	۳۰/۴۹	۲۳/۱۷	۴۶/۳۴
عدم آشنایی با ابزارهای جستجو	۳۰	۴۱/۱	۲۸/۹
عدم آگاهی از منابع جدید	۲۹/۱	۳۶	۳۴/۹
تسلط کافی نداشتن به زبان انگلیسی	۹	۳۱/۴	۵۹/۶

در پاسخ به این پرسش که آیا نیاز به آموزش برای آشنایی با روش جستجوی اطلاعات و آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی برای بدست آوردن نیازهای تخصصی دارند که پاسخهای بلی یا خیر توسط پاسخگوها پاسخ داده شد. ۸۷/۹٪ از پاسخگویان اظهار داشته اند که نیاز به آموزش

برای آشنایی با نحوه جستجو و آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی برای بدست آوردن اطلاعات تخصصی دارند و فقط ۱۲/۱٪ خود را از آموزش بی‌نیاز اعلام نمودند، (نمودار ۱).

نمودار ۱. میزان توزیع نیاز به آموزش در نحوه جستجوی اطلاعات و آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی

بین جامعه آماری زن و مرد از لحاظ نیاز به دوره های آموزشی تفاوت معنی داری دیده نشد ($p=0/236$). تفاوتی بین شرکت در کنفرانسها و سمینارهای علمی و دریافت ایده های جدید در بین جامعه آماری با مقدار $p=0/856$ تفاوت معنی داری وجود نداشت.

بحث

در مطالعه حاضر هدف جامعه آماری به منابع اطلاعاتی اینترنتی انجام کار تحقیقاتی به میزان ۸۸/۲٪ و هدف بعدی جهت راهنمایی پروپوزال و یا نوشتن پایان نامه گزارش شد در مطالعه بشیری^[۸] نیز بیشترین هدف استفاده از منابع اطلاعاتی توسط اعضای هیأت علمی، به منظور مطالعه و پژوهش با ۹۳/۷٪ و انجام پروژه های تحقیقاتی و روزآمدسازی اطلاعات در رده های بعدی بود تفاوت این دو میزان احتمالاً به تفاوت جامعه آماری در دو مطالعه مربوط می شود. در مطالعه بشیری فقط اعضای هیئت علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت. ولی در این مطالعه اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در دانشکده علوم توانبخشی علوم پزشکی شهید بهشتی به عنوان جامعه آماری منظور شده است همچنین از دیگر دلایل تفاوت این دو میتوان احتمالاً به رشته تحصیلی و تفاوت نوع نیاز دو جامعه آماری دانست. در مطالعاتی مشابه دیگر نیز چون لطیفی^[۱۵] و غفاری^[۲۱] نیز مشخص شده بود که مهمترین هدف دانشجویان از جستجوی اطلاعات، پیدا کردن پیش زمینه برای انجام کارهای پژوهشی و پروژه های درسی و انجام تحقیقات علمی است که با تحقیق حاضر همسو می باشد.

در مطالعه ما میزان روزآمد کردن اطلاعات تخصصی (۶۶/۷٪) با پژوهشهای آذرنگ^[۷] و علیزاده^[۲۳] تفاوت قابل ملاحظه ای با نتایج مطالعه آنها دارد که از دلایل احتمالی این اختلاف نیز متفاوت بودن جامعه آماری و نیاز این دو جامعه دانست. در مطالعه حاضر اینترنت به عنوان منبع اصلی به میزان معادل ۹۱/۶٪ به دست آمد، در پژوهش های مشابه دیگر مانند بشیری^[۸] نیز اینترنت به میزان ۹۳/۱٪ به عنوان منبع اصلی تامین اطلاعات ذکر شد مقایسه نتایج این دو مطالعه با وجود تفاوت در جامعه آماری تقریباً به هم نزدیک و مبین اولویت استفاده از اینترنت در مقایسه با سایر منابع اطلاعاتی می باشد.

مقایسه این مقدار با پژوهش گنجی^[۱۶] که استفاده از اینترنت را به میزان ۹۷/۵٪ به عنوان مهمترین روشهای کسب اطلاعات بدست آورده نشان می دهد با وجود تفاوتی جزئی در جامعه آماری این دو پژوهش هم تقریباً به هم نزدیک و مبین اولویت استفاده از اینترنت در مقایسه با سایر منابع اطلاعاتی در این مطالعات می باشد.

در تحقیق حاضر ۶/۱٪ از پاسخگویان از کتابخانه های بیمارستانی استفاده می نمایند در حالیکه در پژوهش مرادی^[۱۷] روش دریافت منابع اطلاعاتی در میان اغلب دانشجویان از طریق مشاوره با اساتید بوده است و بیشتر افراد جامعه مورد پژوهش برای رفع نیاز اطلاعاتی خود از کتابخانه دانشکده پزشکی استفاده کرده و از کتابخانه های بیمارستان تنها به میزان ۸٪ استفاده می نموده اند که تفاوت قابل ملاحظه ای در این میزان در دو مطالعه وجود ندارد. در پژوهش اخیر رفع نیاز جامعه آماری در این مطالعه بیشتر از طریق اینترنت می باشد (۹۱/۶٪) که در

مطالعه بشیری از این اینترنت نام برده نشده است احتمالاً علت این امر عدم دسترسی به اینترنت در سال ۸۴ در مقایسه با سال ۹۰ (زمان انجام مطالعه) می باشد.

در مطالعه ما استفاده از کتابخانه دانشکده (۵۰/۷٪) در اولویت و کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی (۳۲/۳٪) در اولویت بعدی قرار دارد. صیامیان^[۱۸] در پژوهش خود به این نتایج رسیده بود که اکثر جامعه پژوهش جهت دستیابی به اطلاعات به ترتیب به کتابخانه دانشکده (۲۴/۳ درصد)، کتابخانه مرکزی (۱۴/۹ درصد) مراجعه می نمایند. مقایسه این دو پژوهش تفاوت قابل ملاحظه ای بالغ بر دو برابر نسبت به مطالعه صیامیان را نشان می دهد. علت احتمالی این تفاوتها، متفاوت بودن جامعه آماری و یا نوع پرسش ها در مطالعه حاضر و مطالعه صیامیان مربوط می شود.

در مطالعه حاضر فقدان منابع اطلاعاتی اینترنتی و دسترسی به آنها عمده مشکل نیست در حالی که به جای آن عدم آگاهی از منابع اطلاعاتی یا ناآشنایی با منابع اطلاعاتی استفاده از آنها را برای پاسخگوها دشوار نموده است. در حالیکه در پژوهش نادوزی و نادوزی (Nnadozie)^[۱۹] مهمترین موانع دسترسی به اطلاعات را فقدان منابع روزآمد و فقدان فناوری های اطلاعاتی می دانند و در پژوهش یاری زنگنه^[۲۰] نیز فقدان منابع مورد نیاز ۸۵٪ و عدم آگاهی از منابع را با ۱۸٪ در جامعه آماری خود گزارش نمود.

یافته ها نشان داد که بالغ بر ۴۰٪ پاسخگوها مشکل عدم تسلط به زبان انگلیسی را به عنوان مشکلی در حد متوسط تا زیاد میدانند و لی در پژوهش صیامیان^[۱۸] مهم ترین مشکل در جریان اطلاع یابی ابتدا عدم آشنایی با زبان ۳۰/۴ درصد و سپس محدودیت زمان (۲۸/۴٪) و دوری فاصله از مراکز اطلاع رسانی (۱۲/۸٪) ذکر شده که با مطالعه صیامیان تفاوتی کمتر از ۱۰٪ را نشان میدهد که احتمالاً به دلیل دسته بندی نوع مشکل می توان مربوط دانست.

سرعت کم اینترنت بالغ بر ۸۱٪ به عنوان یک عامل محدود کننده در استفاده از منابع اطلاعاتی در پژوهش حاضر بدست آمده که با پژوهش گنجی^[۱۶] که مهمترین عوامل دسترسی دشوار به اینترنت، ترافیک شبکه و سرعت کم شبکه در انتقال داده ها گزارش کرده است هم خوانی دارد. همچنین پاسخگویان پژوهش حاضر بالغ بر ۷۱٪ عدم آشنایی با روش دستیابی به منابع اینترنتی را در حد متوسط تا زیاد به عنوان یک مشکل در دسترسی به منابع اطلاعاتی گزارش کرده اند. این مقدار با پژوهش واتسون و بون (Watson-Boon)^[۲۰] و گنجی^[۱۶] که در مطالعه خود به میزان ۸۷/۹٪ پاسخ دهندگان را نیازمند به آموزش درباره نحوه جستجوی اطلاعات و آموزش استفاده از پایگاههای اطلاعاتی گزارش نموده که از دلیل احتمالی این تفاوت نیز به تفاوت زمانی و جامعه آماری این دو تحقیق می توان مربوط دانست.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان می دهد که اینترنت به عنوان اولویت اول جامعه هدف در دسترسی به منابع اطلاعاتی می باشد. میزان استفاده از کتابهای چاپی و جستجو در گوگل توسط پاسخگویان به عنوان انتخاب اول در رفع نیازهای اطلاعاتی بیشترین استفاده را داشته است. در دسترس بودن کتاب چاپی در کتابخانه دانشکده و آسانی نحوه جستجو در گوگل احتمالاً دلایل استفاده از این منابع شده است سایت Scencedirect و سایت pubmed از اهمیت زیادی در تامین نیاز اطلاعاتی پاسخگویان دارد. شاید اکثر ژورنالهای تخصصی رشته های موجود در دانشکده علوم توانبخشی در سایت Scencedirect قرار داشته و یا شاید به دلیل آشنا نبودن با دیگر سایت های موجود میزان استفاده از سایتهای دیگر کاهش یافته است.

اکثریت پاسخگویان سرعت کم شبکه اینترنت و عدم آشنایی با ابزارهای جستجو را از مهمترین موانع در دست یابی به اطلاعات دانسته اند. این نتایج نشان می دهد که افزایش سرعت شبکه اینترنت در دانشگاه و آشنا نمودن اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی با ابزارهای جستجو و تامین منابع کتابخانه ای از اقدامات موثری می تواند باشد که به رفع موانع مذکور در جامعه آماری تحت مطالعه منجر شود. برگزاری دوره های آموزشی در این مورد و آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی برای جامعه پژوهش مورد نیاز است. همچنین تکمیل زیر ساختهای دسترسی به منابع اطلاعاتی از قبیل کامپیوتر اقدامات موثری می تواند باشد که ارتقای کیفی آموزش و پژوهش در جامعه آماری را تحت مطالعه را در پی خواهد داشت.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی انجام شده در دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی است. از همکاری شورای پژوهشی دانشکده علوم توانبخشی و اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی (ارشد و دکتری) که در اجرای این طرح پژوهشی مشارکت نمودند؛ سپاسگزاری می نمایم.

1. Babaei M. Principles of Information Needs Assessment Information Science 2003; 12(4):1. [In Persian]. Available at: <http://www4.irandoc.ac.ir/data/books/Needs/sction-1.htm> (20/10/1390)
2. Yamin Firooz M, Y; Davarpanah M. Information needs and Information Seeking Behavior. National studies on librarianship and information organization 2005; 16(3):123-32. [In Persian]
3. Eini A. Concept of Information need of viewpoint of Pioneers of Library and information science. Fasname-ye Etelarasani 2005; 20(3):73-86. [In Persian]
4. Khoshmanesh Z. Information needs analysis of nutritionists. Iran's medial University; 1993. [In Persian]
5. Ghane M, R. Comparing faculty information need Razi University in Kermanshah Central Library with a collection of publications based on citation analysis of publications in ISI and SCOPUS. Journal of Epistemology. 2009; 7(2):63-76. [In Persian]
5. Joulahi L. Evaluation of information literacy of head nurses in Tehran's private hospitals. Tehran: Islamic Azad University, North Tehran Branch; 2006. [In Persian]
6. Azarang AE, A. A Survey on the Information Needs of Managers, Compilers & Educational Experts of Organization of Educational Research and Planning (OERP). Information Science & Library. 2004; 58:148-69. [In Persian]
7. Bashiri J. Survey on scientific boards information needs in Agricultural Research & Education Organization. Pajouhesh & Sazandegi 2007; 75:50-8. [In Persian]
8. Dayani.M.H. Acquisition and dissemination of Scientific information for agricultural. Fasname-ye Etelarasani. 1996; 11(4):33-45. [In Persian]
9. Talachi H. The Information needs of medical professionals in Iran. Fasnameye ketab 1996;7(4):43-58. [In Persian]
10. Safari Rad F. Evaluation of the information needs of graduate students at Shiraz University and the library's role in supplying these needs: Faculty of Engineering, Shiraz University; 2000. [In Persian]
11. Line Ng, W.D. Information and uses" in annual review of information science and technology Washington: American society for information society. Washington: American society for information society; 1972. p. 5-37.
12. Mahta UY, Virginia E. Use of electronic information resource: A Survey of science and engineering faculty. Science and technology libraries. 1995; 15(5):43-5.
13. Shoham s. scholarly communication: A study of Israeli academic researchers. Journal of librarianship and information science. 1998; 30(2):113-21.
14. Latifi M. Identify the information needs of students of postgraduate Ali Sina University Hamedan, with emphasis on the databases available at the university. JOURNAL OF EPISTEMOLOGY. 2010; 9(2):63-77. [In Persian]
15. Ganji S. Survey of the information needs and information seeking behavior of faculty members, Razi University, Kermanshah. Fasnameh-ye keabdari & eEtelarasani. 2009; 12(4):74-96. [In Persian]
16. Moradi L. A survey the information needs of Mazandaran University of Medical Sciences. Irandoc Scientific Communication monthly Journal. 2007; 7(2):42-8. [In Persian]
17. Siamian Hasan BA, Aligolbandi Kobra, Bagheri Nesami Mahsoomeh, Yamin firooz Moosa, Shahrabi Afsaneh et al. et al. et al. Information Needs and Information Seeking Behaviors of Faculty Members at Medical Sciences Universities in North of Iran Irandoc Scientific Communication monthly Journal. 2010; 16(2):0.- [In Persian]
18. Nnadozie coN, Chizoba doris. The information Needs of Faculty Members in a Nigeria Private University: A Self Study". Library Philosophy and Practice. 2008.
19. Watson-Boon R. The information needs and habits of humanities scholars. Reference quarterly 1994; 34(2):202-16.
20. Ghafari, S. A Survey on strategy and information seeking skills of the students of Payame Nour University- Qom branch. Epistemology ,2011:4(14).79-90
21. YariZangene, M. Survey of Information needs and information seeking behavior in faculty members Persian Gulf University. Epistemology.20053(1,2).138-156
22. NoorAlizadeh,F. Moghimi, M. Survey of information seeking behavior in faculty members Azad Islamic University Mianeh branch and its effect on the updating of information.Ertebat Elmi. 2011.1-19